

УДК 323.21

DOI 10.32755/sjeducation.2026.02.032

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНОЇ ДОВІРИ НА КРИСТАЛІЗАЦІЮ ДЕРЖАВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Доній Наталія Євгенівна, доктор філософських наук,
професор, професор кафедри гуманітарних дисциплін,

Пенітенціарна академія України

(14000, Україна, м. Чернігів, вул. Гонча, 34,

e-mail: doniyne@ukr.net)

ORCID: 0000-0001-7933-887X

Researcher: D-3173-2017

Scopus-Author: 59671175400

Актуальність статті обумовлена тим, що рівень політичної довіри визначає міцність державної ідентичності та готовність суспільства до конструктивної співпраці заради спільного блага та особистого щастя громадян. У другому десятиріччі XXI ст. вже практично сформувалася окремих міждисциплінарний напрям досліджень політичної довіри та її кореляції з національною/державною ідентичністю. Тож ця публікація є наміром першого кроку щодо розкриття взаємообумовленості політичної довіри та державної ідентичності. Метою публікації є теоретичний аналіз феномену політичної довіри та її впливу на процес кристалізації державної ідентичності як інтегративної форми громадянської самоідентифікації. Методологія дослідження охоплювала аналіз, порівняння й узагальнення теоретичних напрацювань закордонних і вітчизняних дослідників, присвячених темі статті. Наголошено, що, проявляючи політичну довіру, громадяни не просто довіряють діям уряду, але й фактично мають емоційну прихильність до держави й виказують намір збереження та підтримки громадянства. У підсумку дослідження зазначено, що політична довіра постає як впевненість громадян у компетентності, порядності та доброзичливості державних інститутів, що ґрунтується на їхній реальній ефективності. Вона виконує роль стратегічного містка, який з'єднує раціональну оцінку діяльності влади з емоційною прихильністю людини до своєї країни. Високий рівень такої довіри зміцнює державну ідентичність і легітимність, тоді як її дефіцит призводить до соціального відчуження та підриву інституційних основ. У державній ідентичності політична довіра може бути концептуалізована як місток, що з'єднує діяльність інституцій з емоційною прихильністю, яка функціонує і через когнітивні, і через афективні механізми.

Ключові слова: довіра, політична довіра, державна ідентичність, влада, легітимність влади.

THE INFLUENCE OF POLITICAL TRUST ON THE CRYSTALLISATION OF STATE IDENTITY

Donii Natalia,

Doctor of Philosophy Sciences,
Professor, Professor of the Department of Humanities,
Penitentiary Academy of Ukraine

(34 Honcha Street, Chernihiv, 14000, Ukraine,

e-mail: doniyne@ukr.net)

ORCID: 0000-0001-7933-887X

Researcher: D-3173-2017

Scopus-Author: 59671175400

The article's relevance stems from the fact that the level of political trust determines the strength of state identity and the readiness of society for constructive cooperation in pursuit of the common good and the personal happiness of citizens. In the second decade of the 21st century, a separate interdisciplinary field of research on political trust and its relationship to national/state identity has already emerged. Therefore, this publication is intended as a first step towards revealing the interdependence of political trust and state identity. The publication aims to provide a theoretical analysis of political trust and its impact on the crystallisation of state identity as an integrative form of civic self-identification. The research methodology included the analysis, comparison, and generalisation of theoretical developments by both foreign and domestic researchers on the topic of the article. It is emphasised that, by expressing political trust, citizens not only trust the government's actions but also demonstrate emotional attachment to the state and express their intention to preserve and support citizenship. The study concludes that political trust is the confidence citizens have in the competence, integrity, and goodwill of state institutions, based on their actual effectiveness. It acts as a strategic bridge connecting a rational assessment of the government's activities with people's emotional attachment to their country. A high level of such trust strengthens state identity and legitimacy, while its absence leads to social alienation and undermines institutional foundations. In state identity, political trust can be conceptualised as a bridge connecting institutional activities with emotional attachment, functioning through both cognitive and affective mechanisms.

Key words: *trust, political trust, state identity, power, legitimacy of power.*

Постановка проблеми. У сучасному державотворчому дискурсі довіра постає не лише як морально-етична категорія, а й як фундаментальний ресурс стабільності та ефективності політичної системи. Історично ця категорія осмислювалася крізь призму теорій суспільного договору. Проте сучасні трансформації потребують розширення діапазону розгляду довіри

як багатогранної структури, що охоплює когнітивні, афективні та поведінкові аспекти взаємодії людини й держави, бо саме у зв'язку з переосмисленням підходів до довіри фіксується кореляція інтересу науковців до суб'єктивного добробуту та щастя (які часто використовуються як синоніми): проводяться численні дослідження, визначається Індекс щастя та найбільш щасливі країни. Країни, де індекс щастя є найвищим, часто інтерпретуються як такі, що є лакмусом високої довіри до політичних інституцій та влади держави. І в рамках цього видається доцільним вести мову про те, що рівень політичної довіри визначає феномен державної ідентичності та готовність суспільства до конструктивної співпраці заради спільного блага й особистого щастя громадян.

Аналіз останніх публікацій. Категорія довіри перебуває в тренді наукових досліджень від 70-80-х рр. ХХ ст. Філософи, соціологи, психологи, правознавці через призми власних наукових інтересів, спираючись на галузеву теоретико-методологічну базу, обґрунтовують думку, що довіра є центральною категорією для розуміння та вибудовування моделей соціального простору та ландшафту, адже без певної «дози довіри та відчуття загального смислу» (П. Штомпка) людство існувати не може. Однак саме в контексті серйозних трансформацій у глобальних політичних і соціальних ландшафтах останніх років довірчі відносини між громадянами та їхніми урядами стали ключовою темою в дослідженнях представників гуманітарних дисциплін.

Серед закордонних дослідників довіри як феномену політичного та соціального простору варто назвати G. Hosking [1], F. Fukuyama [2], N. Luhmann [3], P. Sztompka [4] та ін. Тема аналізу рівня політичної довіри в Україні в умовах війни досліджувалась А. Авксентьевим [5], І. Гордійчуком [6], Н. Комих і Л. Колісник [7], Н. Чабанною [8], ін. Також констатуємо, що останнім часом науковці, які працюють у рамках КМІСу, оприлюднили низку соціологічних досліджень і пропозицій щодо перспективи відновлення політичної довіри до влади в умовах війни та в післявоєнний період [див. 9; 10; 11]. Водночас маємо погодитися з позицією В. Нападистої, яка, ще

у 2016 р. провівши моніторинг часописів провідних наукових установ і навчальних закладів України, констатувала, що український науковий дискурс продовжує демонструвати «доволі уповільнену інтеграцію теми довіри в науково-дослідницький контент таких напрямів наукового знання, як соціологія, економіка, політологія, державне управління, юриспруденція, психологія, філософія» [12, с. 216].

І це при тому, що в другому десятиріччі XXI ст. вже практично сформувався окремий міждисциплінарний напрям досліджень щодо політичної довіри та її кореляції з національною та державною ідентичністю. Наприклад, він широко представлений у китайській науковій думці завдяки оприлюдненій науковцями (J. Y. Hong, Z. Huang, T. Meng, Z. Yang, Y. Yihao, Zh. Wang) низці праць. Тож цією публікацією ми виявляємо намір зробити перші кроки в українському науковому дискурсі саме в напрямі розкриття взаємообумовленості політичної довіри та державної ідентичності.

Формулювання цілей статті. Метою публікації є теоретичний аналіз феномену політичної довіри та її впливу на процес кристалізації державної ідентичності як інтегративної форми самоідентифікації. Методологія дослідження охоплювала аналіз, порівняння й узагальнення теоретичних напрацювань закордонних і вітчизняних дослідників, присвячених темі статті.

Виклад основного матеріалу. Загальновизнаним в історії гуманітарної думки вважається підхід до довіри як до соціального контракту чи договору [див. 13]. Першим таке бачення стосовно феномену довіри до публічного сектору озвучив у своєму «Левіафані» Th. Hobbes, який вважав, що держава як головний гарант порядку забезпечує довіру, а у випадку невиконання цієї функції суспільство повертається до «війни всіх проти всіх». Англійський філософ J. Locke розглядав довіру як основу делегування влади, а відомий просвітник XVIII ст. J.-J. Rousseau наголошував, що довіра – це вимір колективної волі та солідарності.

Нині розвиток наукового дискурсу в підсумку призвів до розуміння того, що категорія довіри не вичерпується лише категорією «договору», а має складну внутрішню архітектуру.

Зокрема, G. Hosking виокремлює кілька сенсів «довіри» як категорії: 1) почуття, за якого виникає відчуття захисту та захищеності; 2) позиція – поведінка, яку людина демонструє щодо інших людей та соціального простору з його складовими; 3) ставлення (довіра проявляється як ставлення до інших) [цит. 1, с. 36–37]. У контексті міжособистісної взаємодії всі три сенси присутні й становлять підґрунтя соціальних відносин. У рамках цього доцільним є виокремлення сутності концепту «політична довіра» серед таких концептів, як «особиста довіра» та «соціальна довіра». Посилаючись на доробок М. Чабанни, зазначимо, що концепт «політична довіра» можна розтлумачити як: 1) «підтримку громадянами політичних інститутів, таких як уряд і парламент, в умовах невизначеності або вразливості щодо дій цих інститутів»; 2) «базову оціночну орієнтацію щодо уряду, яка спирається на те, наскільки він діє відповідно до нормативних очікувань людей»; 3) «оцінку громадянами атрибутів основних інститутів держави, зокрема їх надійності, справедливості, компетентності, прозорості у виробленні політики та відкритість до конкуренції» [8, с. 36]. Отже, синтезуючи ці сенси, визначимо, що політична довіра – це впевненість громадян у порядності, компетентності та людиноцентрованості політичних інститутів, лідерів чи системи загалом. Вона базується на досвіді, виконанні обіцянок і є тим фундаментом легітимності влади, завдяки якому забезпечується ефективність співпраці між суспільством і державою.

Виявляючи політичну довіру, громадяни не просто довіряють діям уряду, але й фактично мають емоційну прихильність до держави та виказують намір збереження і підтримки громадянства. Тож політична довіра через емоційні канали сприяє резонансу з цінностями та діями держави [14, с. 18], формує та зміцнює державну ідентичність. І тут треба роз'яснити, яке значення ми вкладаємо в концепт «державна ідентичність».

Концепт «державна ідентичність» не поширений в україномовній академічній літературі, проте є доволі поширеним у західному науковому дискурсі. Так, серед україномовних публікацій чи не єдиною є стаття правознавця В. Ліпкана, у якій

вказується, що концепти «національна ідентичність» і «громадянська ідентичність» не охоплюють усієї гами складових, потрібних, щоб ті, хто ідентифікують себе як українці, ідентифікували себе з Українською державою, бо «державна ідентичність найбільш повно втілює органічний баланс національної, громадянської, культурної ідентичності як різних форм колективного кофункціонування» [15, с. 38]. Це визначення, на наш погляд, чітко підкреслює синтез національної самосвідомості та національного характеру, історичної пам'яті та культурних традицій, акцентуючи, що такий синтез значно посилює групову згуртованість і прихильність до держави та дій влади в рамках конкретної держави.

Навіть попри відсутність концепту «державна ідентичність», у дедалі більшій кількості публікацій усе частіше представлено розуміння того, як держави для посилення соціальної згуртованості та інституційної стабільності сприяють формуванню державної ідентичності шляхом кристалізації нормативно-правової основи соціальної взаємодії з громадянським суспільством та плекання єдності й групової самосвідомості. Політична довіра до влади суттєво зміцнює державну ідентичність, а увага до демократичної свідомості виступає значним позитивним посередником. Так, наприклад, ключовими політико-правовими актами, ухваленими Україною останніми роками в рамках посилення національної, громадянської і державної ідентичності, є: Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [16], постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках» [17], розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року» [18]; наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Критеріїв та Порядку здійснення моніторингу діяльності закладів сфери утвердження української національної

та громадянської ідентичності» [19]. Ці документи спрямовані на покращення інституційних механізмів як засобу зміцнення державної ідентичності.

Політична довіра як маркер і водночас умова державної ідентичності є ключовим фактором політичної стабільності та економічного процвітання сучасних демократій [2], а також може бути важливим фактором підвищення стійкості суспільства в періоди великих потрясінь і трансформацій. Політична довіра в поєднанні з міжособистісною / соціальною довірою розв'язує важливі проблеми колективних дій, сприяє дотриманню правил, посилює демократичний процес і громадянську активність, зменшуючи транзакційні витрати на забезпечення співпраці між людьми, сприяючи інвестиціям [20]. Так, свого часу зниження довіри до уряду в Сполучених Штатах протягом 1960-х років викликало широкі дебати [21] і фактично породило хвилю досліджень шляхів підвищення рівня довіри до влади й укріплення державної ідентичності та детермінувало економічне зростання.

Відомий американський дослідник політичної довіри Б. Ротстайн вказав, що довіра є фактичною оцінкою компетентності та якості держави [22]. Згідно з теорією суспільної задоволеності політична довіра сприяє почуттю задоволення, належності та соціальної інтеграції, слугуючи психологічною основою для національної групової лояльності та державної ідентичності. Політична довіра фактично відображає ступінь, наскільки влада ефективно і справедливо забезпечує суспільні блага й реагує на стурбованість громадян і переживання (відчуття) щастя. Високий рівень політичної довіри сприяє участі громадян в інституціоналізованих політичних процесах, таких як вибори, політичні консультації, а низький рівень довіри збільшує ймовірність актів незгоди та непокори через демонстрації, протести, тим самим підриваючи інституційну легітимність і послаблюючи основи державної ідентичності, стимулюючи бажання дистанціюватися, у крайньому випадку взагалі розірвати відносини з державою та відмовитися від її громадянства. Коли громадяни позитивно сприймають діяль-

ність уряду, вони з більшою ймовірністю розвивають саме державну ідентичність.

Висновки та перспективи подальших розроблень. Еволюція наукової думки демонструє перехід від розуміння довіри як суто «соціального контракту» до її визначення як складного багатовимірного феномену, що поєднує почуття, позицію та ставлення. Сьогодні політична довіра постає як упевненість громадян у компетентності, порядності та доброзичливості державної влади, що ґрунтується на їхній реальній ефективності. Вона виконує роль стратегічного містка, який з'єднує раціональну оцінку діяльності влади з емоційною прихильністю людини до своєї країни. Високий рівень такої довіри зміцнює державну ідентичність і легітимність, тоді як її дефіцит призводить до соціального відчуження та підриву інституційних основ. У державній ідентичності політична довіра може бути концептуалізована як місток, що з'єднує діяльність інституцій з емоційною прихильністю, що функціонує як через когнітивні, так і через афективні механізми.

Список використаних джерел

1. Hosking G. Trust. A History. Oxford : Oxford University Press, 2014. 211 p.
2. Fukuyama F. Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity. New York : Simon & Scbuster, 1996. 492 p.
3. Luhmann, N. Trust and Power: Two Works by Niklas Luhmann / original translation by H. Davis, J. Raffan and K. Rooney. Chichester : Wiley, 1979. 208 p. URL: <https://luhmann.ir/wp-content/uploads/2021/07/Trust-and-Power-1979.pdf>.
4. Sztompka P. Trust. A Sociological Theory. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. 227 p.
5. Авксентьев А. Довіра до влади в умовах повномасштабного воєнного вторгнення РФ в Україну: загальноукраїнський та харківський міський виміри. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2024. Вип. 45. С. 21–31.
6. Гордійчук І. Як змінилась довіра українців до влади під час війни: результати опитування. *Главком*. 2023. 26 жовтня. URL: <https://glavcom.ua/country/politics/jak-zminilas-dovira-ukrajintsiv-dovladi-pid-chas-vijni-rezultati-opituvannja-964703.html/>.

7. Комих Н., Колісник Л. Довіра як ресурс згуртування суспільства під час війни (теоретична матриця аналізу). *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 березня 2024 р.); у 2-х ч. Ч. I. Дніпро: ДДУВС, 2024. С. 151–153. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/13782/1/60.pdf>.

8. Чабанна М. В. Концепт політичної довіри та реалії посттоталітаризму (методологічний аспект). *Політичні дослідження / Political Studies*. 2023. № 2 (6). С. 34–57. URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/292189>.

9. Динаміка довіри Президенту В. Зеленському в 2019–2025 роках. Київський міжнародний інститут соціології, 2025. 19 лютого. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1496&page=1>.

10. Довіра українців до влади впала за останній рік: КМІС. *РБК-Україна*. 2025. 9 січня. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/dovira-ukrayintsiv-vladi-vpalaostanniyr-rik-1736413432.html>.

11. Динаміка довіри Президенту В. Зеленському, сприйняття перспектив української влади та стан демократії: результати опитування, проведеного 23–29 січня 2026 року. Пресреліз, підготовлений виконавчим директором КМІС А. Грушецьким, оприлюднений 4 лютого 2026 р. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1584&page=1>.

12. Нападиста В. Феномен довіри у соціогуманітарному дискурсі сучасної України. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2016. Вип. 1. С. 207–222.

13. Ларкіна І. В. Довіра до влади та образ держави у сприйнятті східних та західних європейців. *Вісник Національного університету оборони України*. 2015. № 3 (46). С. 178–183. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/166175>.

14. Dellmuth L. M., Tallberg J. Elite Communication and the Popular Legitimacy of International Organizations. *British Journal of Political Science*. 2020. P. 1–22. DOI: doi:10.1017/S0007123419000620.

15. Ліпкан В. Державна ідентичність: новий термін політичної та правової науки. *Регіональні студії*. 2024. № 38. С. 33–40.

16. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 46. Ст. 116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>.

17. Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках : постанову Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 № 1322. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>.

18. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.02.2024 № 141-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-2024-%D1%80#Text>.

19. Про затвердження Критеріїв та Порядку здійснення моніторингу діяльності закладів сфери утвердження української національної та громадянської ідентичності : наказ Міністерства молоді та спорту України від 19.12.2023 № 7620. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0166-24#Text>.

20. Algan Y., Cahuc P. Trust and growth. *Annual Review of Economics*. 2013. Vol. 5 (1). P. 521–549.

21. Lipset S. M., Schneider W. The confidence gap during the Reagan years, 1981–1987. *Political Science Quarterly*. 1987. Vol. 102. Iss. 1 (Spring). P. 1–23. URL: <https://doi.org/10.2307/2151482>.

22. Rothstein B. The quality of government: corruption, social trust, and inequality in international perspective. Chicago : University of Chicago Press, 2011. 304 p. URL: <https://archive.org/details/qualityofgovernm0000roth>.

References

1. Hosking, G. (2014), *Trust. A History*, Oxford University Press, Oxford.

2. Fukuyama, F. (1996), *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*, Simon & Scbuster, New York.

3. Luhmann, N. (1979), *Trust and Power: Two Works by Niklas Luhmann / original translation by H. Davis, J. Raffan and K. Rooney*, Wiley, Chichester, available at: <https://luhmann.ir/wp-content/uploads/2021/07/Trust-and-Power-1979.pdf>.

4. Sztompka, P. (2003), *Trust. A Sociological Theory*, Cambridge University Press, Cambridge.

5. Avksentiev, A. (2024), "Trust in the authorities in the conditions of a full-scale military invasion of the RF into Ukraine: all-Ukrainian and Kharkiv urban dimensions", *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Issues of Political Science*, Vol. 45, pp. 21–31.

6. Gordijchuk, I. (2023), "How Ukrainians' trust in the authorities changed during the war: survey results", *Glavkom*, October 26, available at: <https://glavkom.ua/country/politics/jak-zminilas-dovira-ukrajintiv-dovladi-pid-chas-vijni-rezultati-opituvannja-964703.html>.

7. Komykh, N. and Kolisnyk, L. (2024), "Trust as a resource for social cohesion during war (theoretical analysis matrix)", *International and national security: theoretical and applied aspects*: proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference (Dnipro, 15.03.2024), DDUVS, Part I, pp. 151–153, available at: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/13782/1/60.pdf>.

8. Chabanna, M. V. (2023), "The concept of political trust and the reality of posttotalitarianism (methodological aspect)", *Political Studies*, № 2 (6), pp. 34–57, available at: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/292189>.

9. Dynamics of trust toward President V. Zelenskyy in 2019–2025 (2025), Kyiv International Institute of Sociology, 19 February, available at: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1496&page=1>.

10. Ukrainians' trust in the government has fallen over the past year: KMIS (2025), *RBC-Ukraine*, 9 January, available at: <https://www.rbc.ua/rus/news/dovira-ukrajintiv-vladi-vpalaostanniy-rik-1736413432.html>.

11. Dynamics of trust in President V. Zelenskyy, perception of the prospects of the Ukrainian government and the state of democracy: results of a survey conducted on 23–29 January 2026 (2026), press release prepared by A. Hrushetsky, executive director of KIIS, available at: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1584&page=1>.

12. Napadysta, V. (2016), "The phenomenon of trust in the socio-humanitarian discourse of modern Ukraine", *Scientific Notes of the I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the NAS of Ukraine*, Iss. 1, pp. 207–222

13. Larkina, I. V. (2015), "Trust in the authorities and the image of the state in the perception of Eastern and Western Europeans", *The Bulletin of National Defense University of Ukraine*, No. 3 (46), pp. 178–183, available at: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/166175>.

14. Dellmuth, L. M. & Tallberg, J. (2020), "Elite communication and the popular legitimacy of international organizations", *British Journal of Political Science*, pp. 1–22, DOI: doi:10.1017/S0007123419000620.

15. Lipkan, V. (2024), "State identity: a new term in political and legal science", *Regional Studies*, No. 38, pp. 33-40.

16. Ukraine (2022), *On the basic principles of state policy in the field of strengthening Ukrainian national and civic identity*: Law of Ukraine dated 13.12.2022 No. 2834-IX, *Bulletin of the Verkhovna Rada of*

Ukraine, No. 46, Art. 116, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>.

17. Ukraine (2023), *On approval of the Strategy for Strengthening Ukrainian National and Civic Identity for the period until 2030 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2023–2025* : Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 12.15.2023 No. 1322, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>.

18. Ukraine (2024), *On approval of the Concept of the State Targeted Social Program for the Promotion of Ukrainian National and Civic Identity for the Period Until 2028* : Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 02.16.2024 No. 141-r, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-2024-%D1%80#Text>.

19. Ukraine (2023), *On approval of the Criteria and Procedure for monitoring the activities of institutions in the field of strengthening Ukrainian national and civic identity* : Order of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine dated 19.12.2023 No. 7620, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0166-24#Text>.

20. Algan, Y. & Cahuc, P. (2013), "Trust and growth", *Annual Review of Economics*, Vol. 5 (1), pp. 521–549.

21. Lipset, S. M. & Schneider, W. (1987), "The confidence gap during the Reagan years, 1981–1987", *Political Science Quarterly*, Vol. 102, Iss. 1 (Spring), pp. 1–23, available at: <https://doi.org/10.2307/2151482>.

22. Rothstein, B. (2011), *The quality of government: corruption, social trust, and inequality in international perspective*, University of Chicago Press, Chicago, available at: <https://archive.org/details/qualityofgovernm0000roth>.

Дата першого надходження статті до видання: 12.03.2026.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.03.2026.

Дата публікації (оприлюднення): 21.05.2026.